

OLGA WASIUTA ▶▶

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0481-1567>

SERGIUSZ WASIUTA ▶▶

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3402-963X>

„Mała wojna” Rosji i Gruzji a rozpoczęcie wyścigu zbrojeń dronów

**“Little war” of Russia and Georgia and the start of the drone
armor race**

Abstract

This article examines drone usage by Russia and Georgia in Five-Day War during 2008. Rapidly increasing the use of lethal drones profoundly shapes the ability of various countries and armed groups to wage war. This could have serious consequences for regional security. The rapidly increasing use of drones and robots as well as data-driven military analysis are likely to have a significant impact on the future of hostilities in military operations. In this article, the authors want to answer the most important questions related to this five-day war: what were the causes of Russo-Georgian war, who started this war, who were the winners of this war and who lost it, who helped to end this war. Authors emphasize that the war showed weaknesses in NATO and EU security systems, as they did not react effectively to the forced border change and Russia's territory occupation of an independent state. The war also showed cracks in Europe between Western powers that wanted to maintain good relations with Russia and Eastern European Countries at the same time.

Keywords: drones, Georgia, Five-Day War, drones arms race

«Малая война» России и Грузии и начало гонки вооружений дронов

Аннотация

В статье исследуется использование дронов Россией и Грузией в ходе пятидневной войны в 2008 г. Быстро растущее использование летательных дронов в значительной степени влияет на способность различных стран и вооруженных группировок вести войну. Это может иметь серьезные последствия для региональной безопасности. Стремительно возрастающее использование дронов и роботов, а также военный анализ на основе новых данных, вероятно, окажут огромное влияние на будущее боевых действий в проведении различных военных операций. Авторы статьи пытаются ответить на ряд важных вопросов, связанных с этой пятидневной войной, в частности: каковы были причины российско-грузинской войны, кто ее начал, кто победил, кто проиграл и кто помог положить конец этой войне? Авторы подчеркивают, что война показала слабость реакции и механизмов безопасности НАТО и ЕС, поскольку они не отреагировали быстро и эффективно на принудительное изменение границ и оккупацию Россией территории независимого государства. Война также показала противоречия в Европе между западными странами, которые одновременно хотели поддерживать хорошие отношения с Россией и независимыми государствами Восточной Европы.

Ключевые слова: дроны, Грузия, Пятидневная война 2008 г., гонка вооружений дронов

Wprowadzenie

Przewaga militarna w operacjach XXI wieku zależy nie tyle od liczby czołgów i pocisków na uzbrojeniu, ile od wiarygodnej wiedzy o sytuacji w przestrzeni bojowej i do koordynowania działań wszystkich uczestników operacji, co w dużej mierze zależy od poziomu zdolności do zapewnienia stabilnej i bezpiecznej komunikacji oraz odpowiedniej struktury zarządzania, opartej na analizie zdobytych danych w czasie rzeczywistym.

Bezpieczeństwo państwa w nowoczesnych warunkach jest w znacznym stopniu zdeterminowane obecnością na uzbrojeniu armii nowoczesnych bezzałogowych kompleksów lotniczych (BKL). Do tej pory tworzenie bezzałogowych statków powietrznych (BSP) albo dronów jest jednym z obiecujących kierunków, zwłaszcza w sferze wojskowej (Kopeć, Wasiuta, Wójtowicz,

2021). Należy jednak rozumieć, że pod słowem „dron” ukrywa się cała gama latających aparatów. Najmniejsze wojskowe bezzałogowce można nosić w kieszeni, żeby „zajrzeć” na przykład za róg budynku. Największym z nich jest *de facto* pełnowartościowy samolot bojowy, ale bez kokpitu pilota, który może dosłownie krążyć w powietrzu przez wiele dni, czekając na możliwość zrzućenia bomb lub pocisków na wroga.

Z jednej strony bezzałogowe statki powietrzne nadają się doskonale do rozpoznania miejscowości. Z drugiej zaś strony systemy geoinformacyjne umożliwiają gromadzenie i analizę danych wywiadowczych w czasie rzeczywistym, jak też dostarczanie istotnych informacji wszystkim zainteresowanym.

Światowa praktyka używania BSP lub po prostu dronów pokazuje, że w nowoczesnej armii odgrywają teraz ważną rolę w ulepszaniu systemów uzbrojenia i rozwiązywaniu szerokiego zakresu zadań, w których wykorzystanie innych instrumentów według kryterium „wartość – wydajność” jest niefunkcjonalna.

W ostatnich latach ukazało się wiele publikacji na temat wykorzystania bezzałogowych statków powietrznych lub bezzałogowych systemów latających do rozwiązywania różnorodnych problemów. Takie zainteresowanie jest w dużej mierze spowodowane prostotą ich działania, opłacalnością, względnie niskimi kosztami, wydajnością itp. Wymienione cechy i dostępność skutecznych narzędzi programowych do automatycznego przetwarzania materiałów fotografii lotniczej (w tym wybór niezbędnych punktów) otwierają możliwości szerokiego wykorzystania oprogramowania i sprzętu bezzałogowych statków powietrznych.

Drony zaczynają odgrywać coraz znaczniejszą rolę na współczesnym polu walki. W konfliktach asymetrycznych, które zdominowały naszą rzeczywistość, odgrywają często wręcz główną rolę w misjach zarówno rozpoznawczych, jak i uderzeniowych. Z punktu widzenia wojny klasycznej także zajmują swoje miejsce w artylerii, marynarce wojennej czy lotnictwie. Współpracując z maszynami załogowymi, BSP są zdolne bezpiecznie i skutecznie przełamywać obronę przeciwlotniczą przeciwnika.

Celem artykułu jest analiza wykorzystania dronów w wojnie między Rosją a Gruzją w 2008 r. W artykule zostały wykorzystane różnorodne źródła. Autorzy sięgnęli do publikacji i materiałów napisanych w języku polskim,

angielskim i rosyjskim. Zwłaszcza wątek rosyjski jest pewnym wyróżnikiem niniejszej publikacji. W proponowanym artykule pragniemy odpowiedzieć na najważniejsze pytania związane z tą pięciodniową wojną: jakie były jej przyczyny, kto rozpoczął konflikt, kto został zwycięzcą, a kto go przegrał i kto pomógł zakończyć tę wojnę? W badaniu wykorzystano metody historyczne, analizę dokumentów oraz analizę systemową, a także metody ilościowe.

BSP niekoniecznie zapewnią ogromną przewagę na polu bitwy, ale będą stymulować rozpoczęcie nowych wojen, uważa ekspert Nick Thurs. Prawo międzynarodowe nie spieszy się z uwzględnieniem nowych realiów, a Stany Zjednoczone dyktują zasady korzystania z BSP w myśl idei, że wtargnięcie robota lotniczego w obcą przestrzeń nie jest inwazją. W przypadku sporów terytorialnych legalność użycia dronów jest jeszcze bardziej niejasna (Как российско-грузинская..., 2012).

Impulsem do rozwoju bezzałogowych statków powietrznych na całym świecie było udane i szerokie wykorzystanie BSP przez armię Stanów Zjednoczonych i Izraela podczas operacji wojskowych (Zatoka Perska, Jugosławia, Bliski Wschód i wojny arabsko-izraelskie). Jednocześnie drony okazały się skutecznym środkiem rozpoznania, wsparcia bojowego, jako fałszywe cele, do wykrywania wrogich instalacji przeciwlotniczych, dostarczania ładunków, wykonywania innych misji bojowych (Kopeć, Wasiuta, Wójtowicz, 2021). Do tej pory, według UVS International (wiodącego międzynarodowego stowarzyszenia systemów bezzałogowych: www.uvs-international.org), BSP są produkowane w 52 krajach na całym świecie. Dziesiątki dużych przedsiębiorstw i małych firm konkurują na tym rynku (Карякин, 2015, s. 130–145). Pomimo tego, że wymagania służb wojskowych w stosunku do BSP są duże i zróżnicowane, nie wszyscy producenci mogą liczyć na pozyskanie zamówień obronnych. W rezultacie wiele firm, które dokonały zmian w dziedzinie BSP, zwracają uwagę na perspektywę wykorzystania BSP w sferze cywilnej i handlowej.

Geneza konfliktu

Dnia 20 kwietnia 2008 r. rosyjski myśliwiec MiG-29 zestrzelił nad Abchazją – separatystycznym regionem, który ogłosił niepodległość w 1999 r. i zachował wierność Federacji Rosyjskiej – nieuzbrojony gruziński samolot

bezzałogowy. Naruszył tym samym porozumienie moskiewskie z 1994 r., stanowiące o tym, że ciężka broń i samoloty wojskowe nie będą wykorzystywane w strefie konfliktu ani w jego pobliżu¹. Pomimo zaprzeczeń Kremla, międzynarodowa grupa ekspertów obarczyła winą za ten incydent Rosję (Cohen, Hamilton, 2011, s. 17–18). Powołując się na materiał filmowy z kamery BSP, która sfilmowała zniszczenie dronu przez samolot MiG-29, a także nagrania radarowe pokazujące samolot startujący z bazy lotniczej Gudauta w Abchazji i odlatujący z rosyjskiej przestrzeni powietrznej, Gruzja oskarżyła rosyjskie siły powietrzne o zestrzelenie jej BSP. Incydent doprowadził do napięcia dyplomatycznego, ponieważ Tbilisi twierdziło, że Rosja angażuje się w działania wojskowe w Abchazji, podczas gdy ta ostatnia zaprzeczyła swej odpowiedzialności, utrzymując, że dron został zestrzelony przez abchaską obronę powietrzną. Późniejsze badania jednak udowodniły, że samolot był rosyjski (Cornell, Popjanevski, Nilsson, 2008, s. 9).

Raport obserwatorów przy Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) i Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) potwierdził gruzińską wersję wydarzeń (Clayton, 2012; *Wojna rosyjsko-gruzińska*, 2008). W efekcie Gruzja oskarżyła Rosję, która utrzymywała „kontyngent pokojowy” w Abchazji i Osetii Południowej, o dokonanie „agresji wojskowej” na suwerennym terytorium gruzińskim, zestrzeliwując drony. Gruzji udało się sfilmować rosyjski myśliwiec wystrzeliwujący pocisk jednym z zestrzelonych dronów (Clayton, 2012).

Tu należy dodać, że przywództwo Abchazji podawało, że siły obrony terytorialnej zestrzeliły w maju-czerwcu 2008 r. pięć gruzińskich dronów rozpoznawczych (*Independent International Fact-Finding Mission...*, 2009, s. 30–31). Natomiast co najmniej jeden gruziński dron został zestrzelony przez rosyjski samolot bojowy (International Crisis Group, 2008, s. 1). Z drugiej strony, Moskwa rościła sobie prawo do wykonywania własnych lotów rozpoznawczych nad terytorium Gruzji, odmawiając jednocześnie Gruzji prawa do latania dronów zwiadowczych w tym samym rejonie.

¹ Umowa moskiewska z 1994 r., czyli Układ o zaprzestaniu działań wojennych i rozdzieleniu sił, została podpisana przez strony konfliktu gruzińsko-abchaskiego. Na podstawie tego dokumentu na terytorium Abchazji wprowadzono rosyjski kontyngent sił pokojowych i międzynarodowych obserwatorów ONZ.

Od razu po incydencie 2008 r. gruzińskie Ministerstwo Obrony opublikowało nagranie wideo z kamery BSP, na którym widać, jak rosyjski samolot MiG-29 wystrzeliwuje pocisk (prawdopodobnie przy pomocy rakiety powietrze-powietrze R-73), który uderza w drona (*Wikileaks: Израиль...*, 2012). Te same dane potwierdził Raport Sekretarza Generalnego ONZ w sprawie sytuacji w Abchazji (Gruzja), w którym jednocześnie podkreślono, że loty bezałogowych statków powietrznych naruszają umowę moskiewską. Zarówno ONZ, jak i OBWE, mające swoich obserwatorów w Abchazji, wskazały, że Rosja złamała wymienioną umowę, wysyłając myśliwiec do zestrzelenia gruzińskiego drona. ONZ stwierdziło jednak, że także Gruzja naruszyła zawieszenie broni, ponieważ misja rozpoznawcza samolotów wojskowych, zarówno załogowych, jak i bezałogowych, stanowiła akcję wojskową (Clayton, 2012). Kwestia gruzińskiego bezałogowego statku powietrznego zestrzelonego 20 kwietnia znalazła się na porządku obrad Rady Bezpieczeństwa ONZ 23 kwietnia i 30 maja (S/PV.5874 i S/PV.5900) (*Доклад Генерального...*, 2009). Rosja naruszyła warunki z 2008 r.², przenosząc granice i demilitaryzując sporne obszary (Beehner, Collins, Ferenzi, Person, Brantly, 2018, s. 74).

Gruzińskie Ministerstwo Obrony zakupiło dużą liczbę broni, w tym m.in. czołgi T-72, pociski artyleryjskie różnych kalibrów, izraelskie drony i systemy przeciwlotnicze. Gruzja współpracowała z USA przy programach szkoleniowych i otrzymywała cenny sprzęt z Waszyngtonu, w tym śmigłowce wojskowe (Cheterian, 2009, s. 158).

Ówczesny gruziński prezydent Micheil Saakaszwili na początku 2008 r. powierzył Izraelczykom szkolenie gruzińskich sił specjalnych. W obliczu narastających napięć między Tel-Awivem a Moskwą Izrael wysłał do Gruzji prawie tysiąc instruktorów na podstawie kontraktów z prywatnymi

² 12 sierpnia 2008 r. na spotkaniu ówczesnych prezydentów Rosji i Francji, która wtedy przewodniczyła Radzie UE – D. Miedwiediewa i N. Sarkozy’ego – został uzgodniony plan rozwiązania konfliktu zbrojnego w Gruzji (znany również w literaturze jako plan UE). Zawierał on sześć punktów, w tym: zaprzestanie działań wojennych; wycofanie żołnierzy na pozycje sprzed rozpoczęcia działań zbrojnych; zapewnienie dostępu do pomocy humanitarnej; stworzenie międzynarodowych gwarancji stabilności i bezpieczeństwa w Abchazji i Osetii Południowej. Wojska rosyjskie miały wycofać się z terytorium Gruzji do 1 października 2008 r., a w tzw. strefach buforowych, w sąsiedztwie Osetii Południowej i Abchazji, wprowadzono misję monitoringową UE. Wbrew ustaleniom wojska rosyjskie kontynuowały jednak swoją działalność i przesuwały się w głąb terytorium Gruzji (Nichol, 2009).

wojskowymi kontrahentami, aby szkolili różnego rodzaju specjalne jednostki wojskowe. Izraelska pomoc wojskowa została również wykorzystana do modernizacji gruzińskiego sprzętu wojskowego. Tbilisi otrzymało systemy walki elektronicznej, sprzęt noktowizyjny, bezałogowe statki powietrzne, sprzęt do rozminowywania i wywiadu, elektroniczne systemy bezpieczeństwa i wyrzutnie rakiet. Do końca maja 2010 r. łączna zakontraktowana kwota przekroczyła co najmniej 250 mln USD (Rousseau, 2011).

Cztery miesiące przed wojną, gdy rozmowy pokojowe między Gruzją a faktycznymi rządami jej separatystycznych terytoriów – Osetii Południowej i Abchazji – utknęły, rząd gruziński rozpoczął realizację lotów rozpoznawczych nad obszarami konfliktu za pomocą średnich dronów Hermes-450 i Skylark, które kupił od Izraela w latach 2006–2008 (Цыганок, 2011, s. 60–61; Денисов, Савкин, 2009, s. 79).

Hermes-450 to bezałogowy rozpoznawczy statek powietrzny, który został zaprojektowany w pierwszej połowie lat 90. ubiegłego wieku. Za jego opracowanie odpowiadała należąca do Elbit Systems Ltd. firma Silver Arrow LP. Prototyp został oblatany na początku kwietnia 1994 r. (Беспилотники..., 2012). Samolot przeznaczony był do monitorowania, patrolowania, rozpoznawania na szczeblu taktycznym, z wykorzystaniem systemów optycznych, radiolokacyjnych bądź radioelektronicznych oraz dostosowywania wsparcia ogniowego, a także do wspomagania komunikacji podczas walk bojowych (Abraszek, 2010, s. 72–74). W Izraelu pierwsze bezpilotowce zostały zamówione w 1997 r., następnie ich liczba stopniowo wzrastała. W Siłach Powietrznych Izraela Hermes-450 otrzymał nazwę „Zik”. W trakcie działań prowadzonych przeciw Hezbollahowi w Libanie w 2006 r. omawiane statki spędziły w powietrzu 15 tys. godzin, przy czym z powodu usterek technicznych i błędu operatora utracono trzy BSP. Hermes 450 jest wykonany z materiałów kompozytowych, co komplikuje jego wykrywanie przez systemy obrony powietrznej. Dron startuje i ląduje z drogi startowej o długości do 350 metrów, a podczas lotu wykorzystuje dane GPS. Zasięg wynosi 200 kilometrów, zaś czas lotu do 20 godzin. Może latać na wysokości ponad 6100 metrów z prędkością przelotową 130 kilometrów na godzinę. Każdy taki dron kosztuje około 2 milionów dolarów (Абхазия лишила Грузию..., 2008).

Skylark I (skowronek) to izraelski taktyczny bezałogowy aparat latający, opracowany przez firmę Elbit Systems. Głównym zadaniem aparatu był

zwiad taktyczny. Skylark może przenosić na swoim pokładzie kolorową kamerę telewizyjną lub kamerę termowizyjną, obie są montowane na stabilizowanej żyroskopowo platformie. Przekazywany przez kamery obraz jest dostępny w czasie rzeczywistym na konsoli operatora. Aparat startuje z ręki, lądowanie następuje na poduszce powietrznej po wykonaniu kontrolowanego przeciągnięcia (*Zawieszenie lotów...*, 2012, s. 70; Abraszek, 2009, s. 58–66).

Rosyjskie prowokacje wojskowe nasilały się wiosną i wczesnym latem 2008 r. W kwietniu 2008 r. od rządu gruzińskiego i niezależnych źródeł zaczęły napływać regularne raporty o zwiększeniu liczebności i odbudowie wojsk rosyjskich w Abchazji (Fedorov, 2008, s. 6). Rosyjscy żołnierzy zaczęli zestrzeliwać gruzińskie drony gromadzące informacje o rosyjskich siłach wojskowych w Abchazji. W kwietniu około 3000 rosyjskich żołnierzy zostało wysłanych do Abchazji, oficjalnie na misję humanitarną naprawy linii elektrycznych.

Przed wojną w strefie konfliktu gruzińsko-osetyjskiego odnotowano gwałtowny wzrost liczby naruszeń przestrzeni powietrznej przez bezzałogowe statki powietrzne. W okresie od 15 kwietnia do 25 lipca 2008 r. zarejestrowano 29 przypadków nielegalnych lotów BSP, które odbywały się zwykle wzdłuż trasy z południowego zachodu na północny wschód na wysokości 2500–3000 metrów (Чеботарев, Купалба, Павлушенко, 2008).

W kwietniu i maju 2008 r. nad Abchazją zostało zestrzelonych od trzech do siedmiu gruzińskich BSP. Każda ze stron podawała sprzeczne informacje na temat liczby tych incydentów. Rosjanie twierdzili, że nad Abchazją przed początkiem wojny rosyjsko-gruzińskiej zestrzelono siedem gruzińskich bezzałogowych samolotów zwiadowczych, a mianowicie: 18 marca – 1; 20 kwietnia – 1; 4 maja – 2; 8 maja – 1; 12 maja – 2 BSP (Цыганок, 2011, s. 81; *Абхазия лишила Грузию...*, 2008; *Доклад Генерального...*, 2009). Tymczasem, według Iraklia Aladashvili, gruzińskiego eksperta wojskowego i redaktora naczelnego niezależnego czasopisma wojskowo-analitycznego „Arsenali”, przed rozpoczęciem wojny zostały zestrzelone trzy gruzińskie BSP, w tym jeden przez samolot wojskowy, dwa pozostałe przez obronę powietrzną (Clayton, 2012). Po wstępnych zastrzeżeniach strona gruzińska przyznała, że straciła w sumie trzy bezzałogowe statki powietrzne (*Доклад Генерального...*, 2009).

Pierwszy gruziński bezzałogowy samolot rozpoznawczy Hermes-450, o numerze seryjnym 551, został zestrzelony już 18 marca 2008 r. nad Abchazją (Павлушенко, 2008). 20 kwietnia 2008 r. Abchazja ogłosiła, że udało się zniszczyć, na wysokości około 6000 metrów nad Gagidą, następny gruziński bezzałogowy samolot zwiadowczy (numer 553). BSP przeniknął w głąb terytorium Abchazji o prawie 37 km. 22 kwietnia M. Saakaszwili w wywiadzie dla *The New York Times* ujawnił, że Gruzja posiada kompleksy BSP. Dodał, że Gruzja ma na wyposażeniu około 40 bezzałogowych samolotów rozpoznawczych, przyznając, iż: „[w] górzystym otoczeniu jest to bardzo wygodna rzecz”. Według gruzińskiego przywódcy drony zostały rozdysponowane do jednostek Ministerstwa Obrony i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (Чеботарев, Купалба, Павлушенко, 2008). Natomiast według izraelskiej prasy, Gruzja otrzymała 18 małych i 5 dużych BSP (Павлушенко, 2008).

Z kolei, jak podaje Raport Sekretarza Generalnego w sprawie sytuacji w Abchazji (Gruzja), strona abchaska poinformowała, że od sierpnia 2007 r. była świadkiem lotów wielu bezzałogowych statków powietrznych nad terytorium kontrolowanym przez Abchazję. Misja Obserwacyjna ONZ w Gruzji była w stanie potwierdzić loty pięciu gruzińskich bezzałogowych statków powietrznych nad terytorium kontrolowanym przez Abchazję 18 marca, 20 kwietnia, 4 maja, 8 maja i 12 maja 2008 r. (Доклад Генерального..., 2009).

Gruzja również naruszyła zawieszenie broni, ponieważ misja rozpoznawcza wykonana przez wojskowy samolot, bez względu na to, czy ma załogę czy jest bezzałogowym, stanowi akcję wojskową. Zastępca przedstawiciela USA przy ONZ Alejandro Wolff zaprotestował przeciwko decyzji Rady Bezpieczeństwa stwierdzającej, że porozumienie moskiewskie „w najlepszym razie jest niejasne w tej kwestii” i podkreślił, że zestrzelenie było „bardzo niebezpiecznym postępem, wysoce prowokacyjnym” oraz „naruszeniem suwerenności i integralności terytorialnej Gruzji” (*Remarks on the Situation in Georgia*, 2008).

Loty dronów gruzińskich były interpretowane przez stronę abchaską jako zapowiedź operacji wojskowej. Ronald Asmus w swojej książce „Mała wojna, która wstrząsnęła światem”, będącej kroniką tej wojny i jej przyczyn, stwierdził, że zestrzeliwując drony nad międzynarodowo uznanym gruzińskim terytorium, Rosja dokonała pierwszej „agresji wojskowej”. Ostatecznie

incydent wzmocnił przeświadczenie u każdej ze stron, że druga strona przygotowywała się do ataku (Asmus, 2012).

W odpowiedzi na to, co nazywano „niesprowokowaną agresją”, wojska gruzińskie zostały rozmieszczone na granicy z Abchazją, co w końcu przyczyniło się do rosyjskiej inwazji na Abchazję i Osetię Południową w sierpniu 2008 r. Mimo że rosyjskie drony nie wpłynęły bezpośredniego na eskalację konfliktu, w latach powojennych Moskwa uznała walory bezzałogowych pojazdów powietrznych i naziemnych i zaczęła realizować program przyspieszonego nabywania dronów wojskowych (Gettinger, 2014).

Gruzja była przekonana, że Rosja zamierzała zająć separatystyczny region Osetii Południowej i zrobiła pierwszy krok, bombardując, a następnie atakując separatystyczną stolicę Cchinwali. Nastąpiła niszczycielska pięciodniowa wojna, która została w dużej mierze wywołana i prowadzona przez drony.

Dnia 8 lipca 2008 r., dzień przed wizytą Sekretarz Stanu USA Condoleezy Rice w Gruzji, gruzińska przestrzeń powietrzna została naruszona przez dwa rosyjskie samoloty wojskowe. Natomiast najważniejszym sygnałem z Kremla w stosunku do Gruzji były rosyjskie ćwiczenia wojskowe Kavkaz-2008 w lipcu 2008 r. wzdłuż całej granicy Kaukazu Północnego, sąsiadującego z Gruzją. Ćwiczenia te miały na celu przygotowanie rosyjskich sił zbrojnych do interwencji i „pomocy” Osetii Południowej przez rosyjskie oddziały po ewentualnej gruzińskiej próbie dotarcia do granicy i zamknięcia przełęczy górskiej (Cheterian, 2009, s. 164).

Szybkość przejścia Kremla do celów wykraczających poza dwa separatystyczne regiony, poziom połączenia działań związanych z bronią, dokładność celowania oraz skala operacyjna i logistyczna przygotowania wskazują na szczegółowe przygotowania do wojny. Niektórzy badacze twierdzą, że decyzja o rozpoczęciu wojny została podjęta przez władze Rosji w kwietniu 2008 r. podczas kryzysu w Abchazji, kiedy rosyjskie siły powietrzne zestrzeliły dwa gruzińskie drony, które monitorowały rosyjskie „siły pokojowe”, to znaczy, że na przygotowanie wojny rosyjskie wojsko miało co najmniej trzy miesiące (Donovan, 2009, s. 6).

W sierpniu 2008 r. Siły Zbrojne FR rozpoczęły działania bojowe w Gruzji, nie dysponując żadnym efektywnym systemem bezzałogowym, wskutek czego znacząco „kulało” rozpoznanie. Wojna sierpniowa była impulsem dla rozwoju własnych systemów bezzałogowych, ale na początku Rosja zakupiła

licencji izraelskich BSP *Searcher*³ i *Bird Eye 650*⁴ firmy IAI (największa firma zbrojeniowa Izraela – *Israel Aerospace Industries*). *Searcher* produkowany jest na licencji jako Forpost, drugi jako Zastawa (Galeotti, 2017, s. 63). Forpost odgrywa w Siłach Zbrojnych FR znaczącą rolę jako relatywnie duży bezzałogowiec o klasycznym starcie i lądowaniu. Z rosyjskich BSP na drugim miejscu należy wymienić nieduży, ale masowo produkowany Orłan-10 – najczęściej spotykany rodzaj drona nad wschodnią Ukrainą i Syrią (Gawęda, 2017).

Pięciodniowa wojna rosyjsko-gruzińska

W nocy z 7 na 8 sierpnia 2008 r. na terytorium Gruzji rozpoczęła się pierwsza na świecie dwustronna wojna z użyciem dronów, jak uważają eksperci wojskowi i historycy. Niszcząca pięciodniowa wojna w dużej mierze została sprowokowana i przeprowadzona przez drony. Wszyscy już dawno zrozumieli, że pojazdy bezzałogowe mają wyraźną przewagę przy uderzeniu

³ Taktyczny rozpoznawczy BSP *Searcher* był opracowany przez izraelską firmę IAI. Prace nad systemem rozpoczęto w trzecim kwartale 1989 r., a w 1990 r. po raz pierwszy został zaprezentowany publiczności na wystawie Asian Aerospace. Z zewnątrz jest prawie całkowicie podobny do *Pioneera* i *Scouta*, ale jest prawie dwukrotnie większy. Dron różni się od swoich poprzedników nie tylko wyposażeniem pokładowym, ale także dużą pojemnością zbiorników paliwa, co zapewnia dłuższy lot. Głównym zadaniem drona jest badanie pola bitwy, ponadto system może być używany do kontrolowania walki. Start odbywa się za pomocą katapulty pneumatycznej z miejsca startu lub przy pomocy wzmacniaczy raketowych JATO. Został przyjęty na wyposażenie sił zbrojnych Izraela w 1992 r., zapewniając standardowy wywiad armii izraelskiej. *Searcher* był wykorzystywany do misji rozpoznawczych w Libanie. BSP został przyjęty na uzbrojenie przez Tajlandię, Koreę Południową, Rosję i Turcję (IAI *SEARCHER*, 2015).

⁴ *Bird Eye 650* to izraelski wielofunkcyjny BSP opracowany przez IAI Malat. Jest przeznaczony do celów cywilnych i wojskowych, w tym do gromadzenia danych wywiadowczych i pełnienia roli narzędzia do monitorowania i patrolowania obszaru itp. Do tej pory ten BSP jest bardzo popularny, głównie ze względu na jego szerokie możliwości i stosunkowo niski koszt. Ma stosunkowo niewielką masę oraz zwartą konstrukcję: długość kadłuba wynosi 1 metr, a rozpiętość skrzydeł 3 metry, przy masie zaledwie 9 kilogramów (waga pustego urządzenia). Ten czynnik i przemyślana aerodynamiczna konstrukcja zapewniają dronowi dobrą zwrotność i sterowność, co również stanowi jeden z powodów jego popularności. BSP jest wystrzeliwany za pomocą katapulty pneumatycznej, ląduje na dolnej części, a prawdopodobieństwo uszkodzenia urządzenia jest bardzo małe. Napędzany jest przez pojedynczy silnik tłokowy, który pozwala osiągnąć maksymalną prędkość 120 km/h, ale lot jest ograniczony do 20 kilometrów (*Bird Eye 650*, 2021).

głęboko w tyle obrony wroga. Jest to szczególnie ważne dla zmniejszenia liczby ofiar. Na całym świecie odbywa się wyścig o pierwszeństwo w użytkowaniu pojazdów bezzałogowych. Po wojnie rosyjsko-gruzińskiej stało się jasne, że armia rosyjska potrzebuje dronów szturmowych i urządzeń rozpoznawczych, które mogą nie tylko szukać wrogich celów, ale także oświetlać je laserem. Oprócz tego FR zdecydowała w dłuższej perspektywie nie kupować izraelskich i francuskich BSP, a rozwijać nowe stacje radarowe do wykrywania i identyfikacji bezzałogowych statków powietrznych oraz innych małych obiektów i celów lotniczych, ponieważ systemy radarowe używane przez armię rosyjską nie radziły sobie z tym zadaniem (Цыганок, 2011, s. 244).

Według ustaleń niezależnej komisji międzynarodowej powołanej do zbadania konfliktu w Gruzji, ze szwajcarską ambasadorką Heidi Tagliavini na czele, która przygotowała Raport, to Rosja wcześniej sprowokowała napięcie w regionie, które doprowadziło do rosyjsko-gruzińskiego konfliktu zbrojnego w sierpniu 2008 r. Odpowiedzialność Rosji polegała na realizowaniu strategii wzrostu napięcia w regionie, m.in. poprzez wydawanie rosyjskich paszportów mieszkańcom Abchazji i Osetii Południowej, a w trakcie konfliktu 7–12 sierpnia – na inwazji rosyjskich wojsk na bezspornie gruzińskie terytorium. Zarówno Rosjanie, Gruzini, jak i Południowi Osetyjczycy złamali międzynarodowe prawo humanitarne. Raport konkluduje, iż wojna została rozpoczęta atakiem Gruzji, który był niezgodny z prawem międzynarodowym, ale gruziński atak poprzedzony był miesiącami prowokacji i obie strony naruszały wtedy prawo międzynarodowe (*Raport UE...*, 2009).

Przed rokiem 2008 Izrael miał zapewne najsilniejsze powiązania z prozachodnim rządem gruzińskiego prezydenta Micheila Saakaszwilego. Izrael sprzedał Gruzji 40 dronów, sprzęt przeciwlotniczy i wyszkolił gruzińską piechotę przez prywatne firmy obronne (Clayton, 2012). Jednak w okresie poprzedzającym wojnę Rosja wywierała silny nacisk na Izrael, aby anulować umowy zbrojeniowe z Gruzją, i publicznie sugerowała, że rozważy sprzedaż zaawansowanego sprzętu wrogom Izraela, jeśli ten nie ustąpi. Izrael uległ groźbom Kremla dwa dni przed początkiem konfliktu, co ówczesny gruziński minister ds. reintegracji Temur Jakobaszwili (Iakobashvili) nazwał „hańbą”: „Izrael zrobił to na żądanie Rosjan, wspomagał terrorystów, Rosjan, to hańba. Nie wiem, co otrzymał w zamian, widzę tylko, że Hezbollah nadal otrzymuje rosyjską broń...” (Clayton, 2012).

Podczas wojny z Gruzją w 2008 r. siły rosyjskie dysponowały jedynie kilkoma systemami BSP; wszystkie były uciążliwe, prymitywne i przestarzałe. Główną przyczyną takiego stanu było to, że Wojskowa Komisja Techniczna Rosji w 2006 r. postanowiła zrezygnować do 2012 r. z rozwoju bezzałogowych samolotów szturmowych i pojazdów, oferowanych przez firmy „Irkut”, „Jakowlew” i „Suchoj”. Rosja pod względem rozwoju bezzałogowych statków powietrznych pozostawała daleko za Stanami Zjednoczonymi, Izraelem, Indiami i Pakistanem (Цыганок, 2011, s. 243). Podczas powojennej analizy ich wyniki uznano za całkowicie niewystarczające, ponieważ nie spełniły nowoczesnych wymogów technicznych. W ramach szeroko zakrojonych reform wojskowych rozpoczętych wkrótce po konflikcie istniejące drony zostały wycofane, a Ministerstwo Obrony FR złożyło zamówienia na setki nowych. Pod koniec 2015 r. (od czasu, kiedy Rosja była już zaangażowana w wojnie w Syrii), jej siły zbrojne obsługiwały łącznie 1720 BSP. W 2016 r. otrzymały dodatkowe 105 kompleksów BSP z 260 pojedynczymi dronami (*Russian UAVs in Syria...*, 2016).

W artykule dla GlobalPost dziennikarz Nicholas Clayton, analizując wojnę rosyjsko-gruzińską w 2008 r., podkreślił, że według historyków wojskowych i ekspertów, 7 sierpnia 2008 r. rozpoczęła się pierwsza na świecie dwustronna „wojna dronów”. Wojna rosyjsko-gruzińska była w dużej mierze sprowokowana przez drony i była przez nie prowadzona, uważa autor (Clayton, 2012). Twierdzi on, że wojna rosyjsko-gruzińska w 2008 r. była poważnym wezwaniem dla armii rosyjskiej. Podczas gdy siły gruzińskie były wspierane przez izraelskie drony Hermes-450, Rosja nie zdołała rozmieścić bezzałogowych samolotów rozpoznawczych i nadzorczych na czas inwazji. „Nie mogąc zdobyć informacji wywiadowczych w czasie rzeczywistym, Rosjanie wysłali myśliwce i bombowce dalekiego zasięgu na rozpoznanie i misje wsparcia powietrznego, zanim została zneutralizowana obrona przeciw powietrzna Gruzji, pozostawiając ich podatnych na zestrzelenie” – pisze Clayton (Clayton, 2012). Wtedy to Rosja zdała sobie sprawę ze strategicznego znaczenia BSP.

Tymczasem Izrael zamroził negocjacje w sprawie sprzedaży izraelskich BSP do Rosji. Stało się to po interwencji rządu Izraela. Co więcej, władze Izraela nie tylko ingerowały, ale aktywnie blokowały porozumienie o sprzedaży Rosji dużej partii bezzałogowych pojazdów na potrzeby wojskowe i budowę

wspólnego przedsiębiorstwa. Transfer izraelskiej technologii stanowiłby technologiczny przełom dla strony rosyjskiej. Nie jest tajemnicą, że próby rosyjskich specjalistów do kopiowania technologii, w tym izraelskich, nie powiodły się. Rosja po prostu kupuje stare drony zagraniczne zamiast stymulować własną produkcję (О проблеме современных..., 2010).

Jednak już w kwietniu 2009 r. rosyjskie Ministerstwo Obrony zakupiło od Izraela 12 dronów Bird-Eye 400, I-View MK150 i Searcher Mk-II za 53 mln USD. Później zawarto drugą umowę na dostawę 36 izraelskich BSP o wartości 100 mln USD, a w kwietniu 2010 r. dowiedziano się o zakupie 15 kolejnych pojazdów z Izraela (О проблеме современных..., 2010). W październiku 2010 r. obie strony zgodziły się wspólnie wyprodukować kilkadziesiąt kolejnych dronów o wartości 400 milionów dolarów. Rosyjski ekspert Pavel Felgenhauer nazwał umowę „największym porozumieniem dotyczącym transferu technologii obronnej między Rosją a państwem zachodnim od 1945 r.” (Clayton, 2012).

Konsekwencje wojny

Szeroki wachlarz pomocy udzielanej przez Tel Awiw armii gruzińskiej rozłościł Rosję. Moskwa „publicznie zasugerowała, że pomyśli o dostarczeniu nowoczesnego sprzętu wrogom Izraela” (Cohen, Hamilton, 2011, s.61). Podczas wizyty w Moskwie w lutym 2010 r. izraelski premier Benjamin Netanjahu w zamian za obietnicę Moskwy o niedostarczanie do Iranu systemów rakiet przeciwlotniczych S-300 zapewnił Kreml, że Izrael nie wznowi dostaw broni do Gruzji (Биньямин Нетаньяху..., 2010, s. 8).

10 kwietnia 2011 r. izraelski wykonawca usług obronnych, Elbit Systems Ltd, złożył pozew do Sądu Najwyższego Wielkiej Brytanii przeciwko rządowi Gruzji o kwotę około 100 milionów dolarów. Elbit, który współpracował z TbilAviaMsheni (Tbilisi Aviation Factory) – zbombardowanym przez rosyjskie lotnictwo 10 sierpnia 2008 – twierdził, że rząd Gruzji nie zapłacił za szereg dostarczonych towarów, w tym za bezałogowe statki powietrzne Hermes 450, w ramach kontraktów podpisanych w 2007 r. Łączna sprzedaż uzbrojenia Elbitu w 2010 r. wyniosła połowę budżetu państwa gruzińskiego, a firma pomagała również TbilAviaMsheni w modernizacji gruzińskich samolotów wojskowych i czołgów bojowych (Rousseau, 2011).

Obie strony rozstrzygnęły później spór, Gruzja zapłaciła Elbitowi 35 milionów dolarów i zwróciła „pewien sprzęt i podsystemy” (Clayton, 2012). Zgodnie z komunikatem prasowym spółki gruziński rząd odmówił zapłaty za urządzenia Hermes 450, dostarczone w Tbilisi przez Elbit Systems, który otrzymał kontrakt na dostawy w 2007 r. Jak dowiedziała się prasa izraelska, firma dostarczyła do Gruzji około 40 bezzałogowych statków powietrznych, a Gruzja po prostu nie mogła zapłacić za dostawy z powodu braku funduszy. Według Irakli Aladashvili, redaktora naczelnego niezależnego magazynu analityczno-wojskowego „Arsenali”, Elbit ogłosił zwycięstwo w tym procesie oznajmiając, że Gruzja będzie musiała zwrócić niektóre drony Izraelowi. „Jednocześnie rząd gruziński nie mówi dokładnie, o co chodzi, jakie problemy pojawiły się w związku z tym kontraktem” – powiedział redaktor dla BBC i dalej: „Drony, po obserwacji satelitarnej, to najlepsze urządzenia wywiadowcze. Oczywiście małe kraje Południowego Kaukazu nie mogą pozwolić sobie na umieszczenie satelitów w kosmosie, więc [drony] są ważne” (Clayton, 2012).

W 2012 r. na WikiLeaks pojawiły się interesujące informacje, które były zawarte w korespondencji firmy Stratfor (Strategic Forecasting)⁵. Pewne meksykańskie źródło twierdziło: „według strony gruzińskiej Izrael dostarczył Moskwie kody kanałów transmisji danych dronów Hermes-450, co pozwoliło siłom rosyjskim włamać się do nich i sprowokować ich awarię”. W zamian Izrael otrzymał dane dotyczące systemów obrony powietrznej, które Rosja sprzedała Iranowi. Jednak kilku ekspertów utrzymywało, że Izrael nie zgodziłby się na taką wymianę informacji (Clayton, 2012).

⁵ Stratfor – amerykańska grupa badawcza, założona w 1996 r. w Austin w stanie Teksas przez George’a Friedmana. Jako wiodąca na świecie platforma wywiadu geopolitycznego Stratfor przedstawia wydarzenia globalne w perspektywie, umożliwiając firmom, rządów i osobom prywatnym poruszanie się w coraz bardziej złożonym środowisku międzynarodowym. Zajmuje się opracowywaniem wszelkiego rodzaju analiz i raportów na potrzeby klientów prywatnych, a także niektórych agend rządu Stanów Zjednoczonych (m.in. CIA). Najwyżej cenionym produktem Stratforu jest raport dzienny (ang. *daily intelligence briefing*), stanowiący niekiedy jedno z podstawowych źródeł informacji o zagrożeniach bezpieczeństwa światowego. Treści Stratfor skupiają się na kwestiach bezpieczeństwa oraz analizie ryzyka geopolitycznego. Stratfor publikuje codzienne informacje wywiadowcze od momentu powstania w 1996 r. (*About Stratfor*, 2021).

„Kody tych dronów, które kupiliśmy w Izraelu, stały się dostępne dla naszego przeciwnika w bardzo podejrzanych okolicznościach, a drony zostały zestrzelone” – stwierdził w 2012 r. prezydent Micheil Saakaszwili (Jijavadze, 2021). Dokładna liczba dronów (od trzech do siedmiu) i sposób ich zniszczenia pozostają sporną kwestią. Niektórzy nawet twierdzą, że, korzystając z danych komunikacyjnych dostarczonych przez Izrael, Rosjanie po prostu włamali się do gruzińskich dronów i rozbili je, ale taka wersja jest kwestionowana. Według Denisa Fedutinova, redaktora naczelnego BSP.ru – portalu internetowego poświęconego samolotom bezzałogowym, z technicznego punktu widzenia istnieje możliwość wpływu na zdalnie sterowany bezzałogowy statek powietrzny (Как российско-грузинская..., 2012).

Niemniej jednak w kwietniu 2012 r. prezydent Saakaszwili zaprezentował nowe BSP, twierdząc, że zostały one zaprojektowane i wyprodukowane w Gruzji. Ale blogerzy wojskowi zauważyli, że gruzińskie drony były bardzo podobne do Swana – małego drona produkowanego przez prywatną estońską firmę ELI. Estoński attaché obrony w Gruzji Riho Uhtegi potwierdził doniesienia GlobalPost, że drony zostały zaprojektowane przez ELI, a licencja została sprzedana Gruzji. Od czasu wojny Gruzja skarżyła się na nieoficjalne embargo na broń, nawet ze strony zachodnich partnerów i publicznie żądała nowych rodzajów broni, aby zastąpić sprzęt, który utraciła w czasie wojny. Dotyczyło to w szczególności dronów, broni powietrznej oraz przeciwpancernej (Как российско-грузинская..., 2012). Umowa z estońską firmą była największym kontaktem zbrojeniowym, jaki Gruzja zawarła, choć niejawnie, ponieważ w związku z zaistniałym konfliktem Estonia musiała uzyskać zgodę innych państw członkowskich NATO przed dokonaniem sprzedaży. Swan ma szereg ograniczeń, w tym zasięg i osiągnięty pułap wysokości, musi być wystrzelony przez mobilną katapultę, a lądować może tylko na spadochronie (Clayton, 2012).

Niestety, instytucje europejskie i międzynarodowe nie zareagowały w spójny sposób na wojnę Kremla przeciwko Gruzji. Podziały wewnętrzne w UE i NATO oraz brak zdecydowania administracji USA – wszystkie te czynniki dały Moskwie możliwość „ukarania” Gruzji za jej niezależną politykę zagraniczną, powstrzymania ekspansji NATO i przywrócenia własnej dominacji w byłych republikach Związku Radzieckiego (Cornell, Popjanewski, Nilsson, 2008, s. 26).

Po wojnie pięciodniowej rosyjscy urzędnicy i analitycy wojskowi doszli do wniosku, że wiele błędów wojsk rosyjskich było spowodowanych niską jakością dronów. Rosyjskie drony spóźniły się na pole bitwy, ponieważ rosyjski minister obrony Anatolij Serdiukow początkowo zapomniał podpisać rozkaz zezwalający na ich użycie. Przedstawiciele strony rosyjskiej ujawnili później, że jedynymi dronami, które były wykorzystane w czasie wojny, były przestarzałe modele krajowe opracowane na przełomie lat 70./80. ubiegłego wieku i kilka z nich zostało utraconych. Co więcej, nawet najbardziej zaawansowany dron zaprojektowany przez Rosjan w tamtym czasie „zademonstrował wiele problemów, między innymi wyraźną sygnaturę akustyczną słyszalną z dużej odległości, która w połączeniu z niskim pułapem powodowała dużą podatność na ogień” – powiedział Vladimir Popovkin, szef działu zamówień ministerstwa obrony (Clayton, 2012).

Komentatorzy wówczas oceniali, że Rosja będzie nadal rozszerzać swój arsenał dronów, chociaż jej próby wytwarzania wysokiej jakości dronów były w dużej mierze bezowocne. Niemniej jednak prezydent Rosji Władimir Putin w swoim wystąpieniu przed wyborami w marcu 2012 r. w sposób szczególnie wskazał jako priorytet rozwój zdolności rosyjskich dronów podkreślając, że Rosja zamierza wydać do 2020 r. 13 miliardów dolarów na drony w ramach modernizacji wojskowej (Clayton, 2012).

Według wielu ekspertów wydarzenia z 2008 r. stały się próbą agresji reżimu Władimira Putina na Ukrainę: powolna reakcja Zachodu na faktyczną okupację przez FR dwóch regionów Gruzji pozwoliła Kremlowi na aneksję Krymu w 2014 r. i wywołanie wojny w Donbasie. Według kryteriów agresji, które zostały przyjęte przez Organizację Narodów Zjednoczonych w 1974 r., wojna w Gruzji rozpoczęła się 20 kwietnia 2008 r., kiedy rosyjski myśliwiec przechwycił i zestrzelił gruziński bezzałogowy statek powietrzny (BSP) nad Abchazją. Potwierdziła to międzynarodowa grupa ekspertów, pomimo rosyjskiego zaprzeczenia (Cohen, Hamilton, 2011, s. 17). Zgodnie ze wspomnianymi kryteriami jest to pierwszy niepodważalny fakt początku działań wojennych (Соколов, 2018). Wydarzenia te koncentrują się na niedociągnięciach w prawie międzynarodowym i w traktatach.

W ciągu ostatnich 25 lat systemy zdalnego sterowania mini-UAV stały się integralną częścią uzbrojenia współczesnych armii. Według rosyjskich spadochroniarzy, którzy walczyli w Gruzji, właśnie taki sprzęt do rozpoznania

lotniczego znacznie uprościłby wykonywanie misji bojowych. Większość analityków uważa, że posiadanie tak skutecznych środków rozpoznawczych zwiększy kilkakrotnie możliwości rozpoznania batalionów desantowych i szturmowych (Лунёв, 2009).

Na poziomie strategicznym pięciodniowa wojna w Gruzji została połączona z innymi środkami walki, w związku z czym nie może ona być kwalifikowana jako wielka operacja wojskowa. Zatem ta wojna była ograniczoną operacją wojskową, która została skoordynowana z innymi środkami, takimi jak wojna cybernetyczna i ofensywa dyplomatyczna (Pallin, Westerlund, 2009, s. 400). Rosyjski sprzęt, w porównaniu z gruzińskim, był przestarzały. Ale największym zmartwieniem była niezdolność armii i sił powietrznych do efektywnej współpracy i słaba wydajność, jeśli chodzi o walkę elektroniczną i broń precyzyjną. Było to szczególnie niepokojące dla kraju, który chce konkurować z Zachodem, twierdząc, że jest jednym z wielkich mocarstw na świecie, i to nie tylko ze względu na arsenał nuklearny. Kreml nie może zadowalać się tylko rolą regionalnej potęgi, zdolnej do przejścia/aneksji terytorium słabszych państw. W rzeczywistości nawet ta ograniczona operacja ujawniła fundamentalne wyzwania dla Rosji w obszarze reformy sił zbrojnych oraz znaczną lukę, jaka istnieje między jej globalnymi ambicjami jako „wielkiej potęgi” a problemami rozwoju gospodarczego i militarnego dla utrzymania takiego roszczenia.

Rosyjskie jednostki artylerii, biorące udział w wojnie pięciodniowej, nie były precyzyjne, a systemy nawigacji satelitarnej okazały się nieprzydatne, ponieważ siły rosyjskie miały do niej bardzo ograniczony dostęp. Ponadto brakowało systemów radarowych do lokalizacji gruzińskiej artylerii. Rosyjskie siły naziemne nie miały wystarczającej liczby samolotów bezzałogowych, brakowało dronów rozpoznawczych. Rosyjska nawigacja satelitarna (system GLONASS) nie działała w pełni ze względu na małą liczbę satelitów na orbicie, a jednostkom naziemnym brakowało odbiorników. Nieefektywność rosyjskich systemów wojny elektronicznej podczas operacji wojskowej w Gruzji przyznał później Sztab Generalny FR (Pallin, Westerlund, 2009, s. 411–412).

Wojna rosyjsko-gruzińska z 2008 r. i działania na Kaukazie wyraźnie dowiodły słabości Rosji w dziedzinie rozpoznania i śledzenia dynamicznie zmieniającej się sytuacji taktycznej. Jak wskazywali eksperci po wojnie,

Rosja potrzebowała co najmniej 100 BSP średniego i dalekiego zasięgu do skutecznego zabezpieczenia informacyjno-rozpoznawczego swoich działań.

Podsumowanie

Pierwsza wojna dronów pokazała, że drony mogą mieć duży wpływ na walkę, mogą pomóc w rozpoczęciu nowych konfliktów, ponieważ prawo międzynarodowe powoli dostosowuje się do nowych realiów.

W omawianej wojnie było wiele nowego, ale też dużo tego, co już było zawarte w annałach historii wojen. Wojna ta stała się polem doświadczalnym dla sprawdzania teoretycznych stanowisk współczesnej myśli wojskowej, a także testowania w rzeczywistych warunkach rozwoju technologicznego w dziedzinie współczesnego zbrojenia, wykorzystania bezałogowych statków powietrznych, poprawy taktyki jednostek specjalnych i pancernych wyposażonych w nową broń. Dziś jest jasne, że technologiczny wymiar interesującej nas wojny nadaje jej szczególne miejsce w polemologii, w tym także w wykorzystaniu nowych form konfliktów zbrojnych. W takim sensie bojowe działania obydwu armii przedstawiają unikalny materiał do analizy planowania, organizacji i praktycznego wsparcia operacyjnego wojen lokalnych. Przeprowadzona w artykule analiza ujawniła zarówno pozytywne aspekty, jak i braki w planowaniu, strategii i taktyce działań sił lądowych, powietrznych oraz marynarki wojennej Gruzji i Rosji. Walczące strony pokazały swoje umiejętności w wojnach informacyjnej i psychologicznej.

Walki w Gruzji zakończyły się 12 sierpnia. Działając w imieniu UE, francuski prezydent Nicolas Sarkozy wynegocjował dwuznacznie sformułowane zawieszenie broni. Dokument zobowiązał Rosję do wycofania się z Gruzji i zapewnienia stacjonowania obserwatorów OBWE w strefach buforowych między siłami rosyjskimi i gruzińskimi. Po tygodniach negocjacji OBWE ustąpiła, a Unia Europejska zgodziła się wysłać 200 obserwatorów do stref buforowych. 26 sierpnia prezydent Rosji oficjalnie uznał niepodległość Abchazji i Osetii Południowej (Bix, 2008; Kołodziejska 2020, s. 104–107).

Wojna unaoczniała słabości systemu bezpieczeństwa NATO i UE, ponieważ nie zareagowały one skutecznie na wymuszoną zmianę granic i okupację przez Rosję terytorium niezależnego państwa. Wojna wykazała

również pęknięcia w Europie między mocarstwami zachodnimi, które chciały utrzymywać dobre stosunki jednocześnie z Rosją i państwami Europy Wschodniej.

Pomimo negatywnych ocen rosyjskich wyników wojskowych zarówno w Federacji Rosyjskiej, jak i poza nią, jej cele wojenne zostały w większości osiągnięte. Z geopolitycznego punktu widzenia dla Rosji wojna była sukcesem: Rosjanie uniemożliwili Gruzji wstąpienie do NATO, wysłali silny sygnał do innych państw poradzieckich, przede wszystkim Ukrainy, że dążenie do członkostwa w NATO może skutkować rozczłonkowaniem państwa i inwazją wojskową oraz zwiększeniem kontroli nad Kaukazem, zwłaszcza nad strategicznymi rurociągami energetycznymi (Cohen, Hamilton, 2011).

Roger McDermott, ekspert do spraw bezpieczeństwa, analizując wojnę rosyjsko-gruzińską, napisał, że „katastrofalne” straty Rosji z powodu słabego rozeznania mogły być znacznie większe, gdyby Gruzja wykorzystwała swoje platformy obrony powietrznej w bardziej efektywny sposób. Dla kontrastu, wojsko gruzińskie było postrzegane jako skuteczne w swoich początkowych manewrach, wspierane przez wywiad, dostarczony przez Hermes-450 i inne mniejsze izraelskie modele dronów. Hermes-450 ma podobną wielkość i możliwości co wojskowy Predator, który był wykorzystywany w misjach na całym Bliskim Wschodzie (Clayton, 2012).

Po pięciodniowej wojnie między Rosją a Gruzją rozpoczęła się bardzo upolityczniona dyskusja na temat tego, kto rozpoczął wojnę. Choć debata ta jeszcze się nie zakończyła, ważne jest, aby przeanalizować, czy wojna z 2008 r. jest ważną ewolucją w serii konfliktów, które rozpoczęły się na Kaukazie równocześnie z osłabieniem i rozpadem Związku Radzieckiego. Podczas gdy na przełomie lat 80. i 90. XX wieku konflikty były wynikiem masowej mobilizacji w walce o niepodległość, oznaczającej rewolucyjny okres zmian paradygmatu, wojna z 2008 r. była znacznie bliższa klasycznym wojnom między państwami i ich centralnie dowodzonymi armiami.

PROF. DR HAB. OLGA WASIUTA

Instytut Nauk o Bezpieczeństwie
Wydział Nauk Społecznych

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie
ul. Ingardena 4, 30–060 Kraków
olga.wasiuta@up.krakow.pl

PROF. DR HAB. SERGIUSZ WASIUTA

Instytut Nauk o Bezpieczeństwie
Wydział Nauk Społecznych
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie
ul. Ingardena 4, 30–060 Kraków
sergiusz.wasiuta@up.krakow.pl

Bibliografia

- About Stratfor, a RANE Company.* (2021). Pobrane z: <https://www.stratfor.com/about-stratfor>.
- Abraszek, P. (2009). Gruzińska „rosyjska ruletka”. Lotnictwo i obrona przeciwlotnicza w konflikcie osetyjskim. *Nowa Technika Wojskowa*, 1.
- Abraszek, P. (2010). Nowe Hermesy. *Nowa Technika Wojskowa*, 1.
- Asmus, R. (2010). *A Little War That Shook the World: Georgia, Russia, and the Future of the West*. New York: St. Martin's Press.
- Beehner, L., Collins, L., Ferenzi, S., Person, R., Brantly, A. (2018, 20.03.). *Analyzing the Russian Way of War: Evidence from the 2008 Conflict with Georgia*. A Contemporary Battlefield Assessment by the Modern War Institute.
- Bird Eye 650. Технические характеристики. Фото.* (2021). Pobrane z: <http://avia.pro/blog/bird-eye-650-tehnicheskie-harakteristiki-foto>.
- Bix, H.P. (2008, 10.10.). *The Russo-Georgia War and the Challenge to American Global Dominance*. Pobrane z: <https://apjff.org/-Herbert-P.-Bix/2919/article.html>.
- Cheterian, V. (2009). The August 2008 war in Georgia: from ethnic conflict to border wars. *Central Asian Survey*, 28(2).
- Clayton, N. (2012, 23.10.). *How Russia and Georgia's 'little war' started a drone arms race* *GlobalPost*. Pobrane z: <https://www.pri.org/stories/2012-10-23/how-russia-and-georgias-little-war-started-drone-arms-race>.
- Cohen, A., Hamilton, R.E. (2011). *The Russian Military And The Georgia War: Lessons and Implications*. Carlisle: Strategic Studies Institute, U.S. Army.
- Cornell, S.E., Popjanevski, J., Nilsson, N. (2008). *Russia's War in Georgia: Causes and Implications for Georgia and the World*. Washington: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program – A Joint Transatlantic Research and Policy Center Johns Hopkins University-SAIS.
- Donovan, G.T. (2009). *Russian Operational Art in the Russo-Georgian War of 2008*. U.S. Philadelphia PA: Army War College, Carlisle Barracks.

- Elbit „Hermes-450”, 1994. Pobrane z: <http://www.samolotypolskie.pl/samoloty/919/126/Elbit-Hermes-4502>.
- Fedorov, Y.E. (2008). The Sleep of Reason: The war on Georgia & Russia's foreign policy. *Research Paper*, 5.
- Galeotti, M. (2017). *The Modern Russian Army 1992–2016*. London: Bloomsbury Publishing.
- Gawęda, M. (2017, 01.12.). *Rosyjska armia prze do przodu. Bez załogi*. Pobrane z: <https://opinie.wp.pl/marcin-gaweda-rosyjska-armia-prze-do-przodu-bez-zalogi-6193687090800769a>.
- Gettenger, D. (2014, 05.03.). “Drones Are Not Toys”: *The Russian Program*. Pobrane z: <https://dronecenter.bard.edu/drones-toys-russian/>.
- IAI SEARCHER. (2015, 15.10.). Pobrane z: <http://avia.pro/blog/iai-searcher>.
- Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia*. Report (2009, September). Vol. II. Pobrane z: https://www.mpil.de/files/pdf4/IIFFMCG_Volume_III.pdf.
- International Crisis Group (2008, 22.08.). *Russia v. Georgia: The Fallout*. Europe Report No. 195.
- Jijavadze, T. (2021, 04.02.). *Milestone In Proliferation – American Forbes about Georgian Drones*. Pobrane z: <https://forbes.ge/milestone-in-proliferation-american-forbes-about-georgian-drones/>.
- Kołodziejska, J. (2020). Misja Obserwacyjna Unii Europejskiej EUMM Gruzja w latach 2008–2019. *Nowa Polityka Wschodnia*, 1(24), pp. 102–135.
- Kopeć, R., Wasiuta, O., Wójtowicz, T. (2021). *Wojna dronów. Militarne wykorzystanie bezzałogowych statków powietrznych*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe UP.
- Nichol, J. (2009, 03.03.). *Russia-Georgia Conflict in August 2008: Context and Implications for U.S. Interests*. Pobrane z: <https://fas.org/sgp/crs/row/RL34618.pdf>.
- Russian UAVs in Syria* (2016). Pobrane z: <http://cast.ru/eng/products/articles/russian-uavs-in-syria.html>.
- Raport UE: Wojnie w Gruzji winne obie strony*. (2009, 30.09.). Pobrane z: <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/raport-ue-wojnie-w-gruzji-winne-obie-stro-ny,110590.html>.
- Remarks on the Situation in Georgia*. (2008, 21.08.). Amb. Alejandro Wolff, U.S. Deputy Permanent Representative to the UN. Remarks to the media following a Security Council Stakeout. New York City. Pobrane z: <https://2001-2009.state.gov/p/io/rls/rm/108631.htm>.
- Rousseau, R. (2011, 01.06.). Georgia-Israel: Close Allies to Economic and Political Standoff. *Eurasia Daily Monitor*, 8(105). Pobrane z: <https://jamestown.org/program/georgia-israel-close-allies-to-economic-and-political-standoff/>.
- Vendil Pallin, C., Westerlund, F. (2009). Russia's war in Georgia: lessons and consequences. *Small Wars & Insurgencies*, 20(2).
- Wikileaks: Израиль помог России в войне с Грузией*. (2012, 01.01.). Pobrane z: https://www.bbc.com/russian/russia/2012/02/120229_wikileaks_iran_georgia_russia.shtml.

- Wojna rosyjsko-gruzińska. Minuta po minucie.* (2008, 13.08.). Pobrane z: <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/wojna-rosyjsko-gruzinska-minuta-po-minucie,67537.html>.
- Zawieszenie lotów BSL Skylark I. (2012). *Raport*, 6.
- Абхазия лишила Грузию еще двух беспилотников. (2008, 04.05.). Pobrane z: <https://ria.ru/20080504/106523260.html>.
- Биньямин Нетаньяху: „парализующие санкции” будут иметь эффект (2010, 17.02.). Газета „Коммерсантъ”, 28. Pobrane z: <https://www.kommersant.ru/doc/1323286>.
- Денисов, А., Савкин, Н. (2009). «Завтра была война...»? W: *Вооружённый конфликт в Южной Осетии и его последствия*. Институт стратегических оценок и анализа, Ассоциация военных политологов, Российская экономическая академия им. Г.В.Плеханова. Москва: Красная звезда.
- Доклад Генерального секретаря о положении в Абхазии (Грузия)*. (2009, 14.02.). Кавказский Узел. Pobrane z: <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/149597/>.
- Как российско-грузинская война развязала „гонку боевых беспилотников”. (2012, 24.10.). Pobrane z: <http://9tv.co.il/news/2012/10/24/137387.html>.
- Карякин, В.В. (2015). Беспилотные летательные аппараты – новая реальность войны. Проблемы национальной стратегии, 3(30). Pobrane z: <https://riss.ru/images/pdf/journal/2015/3/10.pdf>.
- Лунёв, А. (2009). Аппарат «поля боя». Pobrane z: <http://bp-la.ru/apparat-polya-boya/>.
- Никольский, А. (2008, 14.08.). Война меняет бюджет армии. Pobrane z: <https://www.pressreader.com/>.
- О проблеме современных беспилотных летательных аппаратов в Вооружённых Силах РФ. (2010, 27.09.). Pobrane z: <https://topwar.ru/1533-o-probleme-sovremennykh-bespilotnykh-letatelnykh-apparatov-v-vooruzhyonnykh-silax-rf.html>.
- Павлушенко, М. (2008). Беспилотники над Абхазией. Pobrane z: <http://bp-la.ru/bespilotniki-nad-abxaziej/>.
- Соколов, М. (2018, 07.08.). *10 лет без войны и мира*. Pobrane z: <https://www.svoboda.org/a/29417186.html>.
- Цыганок, А.Д. (2011). Война на Кавказе 2008: русский взгляд. Грузино-осетинская война 8–13 августа 2008 года. Москва: АИРО-XXI.
- Чеботарев, С., Купалба, Г., Павлушенко, М. (2008). Грузинские «беспилотники» – это к войне. Pobrane z: <http://sofmag.ru/gruzinskie-bespilotniki-eto-k-vojne/>.